„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ЛИСТ целокупне српске народне слободоумне странке.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 13. У Новом Саду у недељу 22. јануара 1889. ГОДИНА XXIV.

МИНИСТАРСКА КРИЗА У СРБИЈИ.

Београд 20. јануара.

У Србији је и опет дошло до министарске кризе. То није зато, што је земља добила нов устав, то није ни за то, што Христић нема већине, јер поред свег тога остало би Христићево министарство још неколико месеци. Узроци, због којих је дошло у Србији данас до министарске кризе, они су исти, који беху год. 1877., кад је дошла савезна влада.

Напредњачко и Христићево министарство налази се пред финанцијском неприликом, коју не може ни апсом ни ніакквом неправдом да отклони. Чеда Мијатовић, и по други пут довео је државне финанције у најгоре стање.

Сећам се да је у „Застави тек недавна била расправа о стању финансија краљевине Србије. Но није ни то све. Колики су дугови Србије, па и то, колики ће бити овогодишњи дефицит, то зна цео новчани свет исто тако добро, као и Чеда Мијатовић. И поред свег тог финансијског стања, Србија данас још увек стоји тако, да она може наћи у свету новаца да се помогне. Него су сасвим други узроци, зашто неће више финансијери, који имају са Србијом посла, да раде са данашњим кабинетом. А то је зато, што ти људи увиђају и сами, да је овака управа Чедина убитачна по Србију, виде, да би таком управом морала доћи Србија до банкротства, па се страни финансијери поплашише за свој новац, и они неће више да имају никаква посла са данашњом владом. Неће да јој чине олакшице, неће да је чекају, а новаца неће да јој даду ни толико.

Чеда Мијатовић има обичај да буде до крајности нехатан. Не тиче се њега кад је које плаћање, не тичу га се ни рокови, нит ишта. Не само да се не извини кад не плати на време, не само да се не постара још за времена, да удеси ствари, него нит плаћа, нит јавља, а што је најгоре, кад пошље више, кад мање, те из тога, све финансијске групе које имају с њиме посла, виде јасно, да тај човек не само што је нехатан, него не зна тачно ни колико је Србија дужна, ни колика су кад плаћања. Таква нехатост морала је поучити стране финансијере да под таквом управом мора пропасти Србија. Они добро знају шта је радио Вукашин, они знају каква је новчана управа напредњака и макар да иначе симпатишу с том управом, они је се заситише. Заситише је се зато, што у новчаним питањима нема пријатељства. Њихова зебња, да ће једаред, ако овако устраје, изгубити свој новац, дакле зебња за свој рођени џеп, јача је од пријатељства према напредњацима, и стране финансијске групе изјавише, да они хоће да удесе своје новчане ствари са Србијом, хоће да јој даду и новаца, али док је овај кабинет на влади, неће дати ни паре.

И та изјава је ускорила промену министарства у Србији. Заиста жалосно! Жалосно је, што је Чеда Мијатовић довео земљу до таквог стања, а жалосно је, што се са променом Христићевог кабинета, ма да тај кабинет нема никог уза се, толико дуго чекало.

Ко ће доћи на владу, то није сасвим извесно, (код нас у Србији може бити свашта) али је вероватно, да ће доћи чисто радикални кабинет. Н.

† СМРТ КРАЉЕВИЋА РУДОЛФА.

Оно, што је према разним извештајима сваки морао слутити, испунило се. Престолонасљедник Рудолф није умр'о природном смрћу.

О смрти престолонасљедниковој круже по Будимпешти, а нарочито по Бечу најразновренији гласови. Узрок је томе тај, што је најближа околина престолонасљедникова хтела очигледно да прикрије истину, те је у први мах јављала једно, после друго. Прва вест, која је из Мајерлинга продрла у свет, а ту је вест добио и председник аустријског сабора, гласила је, да је престолонасљедник Рудолф пострадао у лову. Кад је за тим стигла друга вест, да је престолонасљедник умро од капље, није у ту вест нико веровао.

Међутим су продирали разни други гласови. Ти су се гласови вили око тога, како се убијо шумарев помоћник из Мајерлинга, заручник шумареве ћерке, а убијо се због тога, јер је он у лову из непажње убио престолонасљедника. Но полузванични извештај побио је ту вест, јер је шумарев помоћник о коме је реч отпутовао још истог дана из Мајерлинга, а жив је.

За тим се пронео глас, да се убијо престолонасљедников послужитељ, јер је са непажње навукао на себе велику кривицу, али се и та вест није обистинила. Но ко ће да бележи све те разне гласове.

Неки бечки листови, међу њима „Нова Слоб. Преса“ конфисковани су, због неких вести, које донеше о смрти престолонасљедника. Кад је професор др. Билрот позван у Мајерлинг онда се поуздано знало, да на престолонасљеднику мора бити каква рана. И доиста, мртве остатке престолонасљедника донели су ноћу између 18. и 19. тек. мсца у Беч, у највећој тишини. Кад су тело престолонасљедниково наместили у његовим собама, припуштени су појединци да га виде. Престолонасљедников лик не беше промењен, осим што је блед, али чело беше покривено белом, у сирће замоченом марамом. Све то, побуђивало је сумњу, да су први извештаји неистинити. И доиста званичне новине донеше у петак друкчи извештај:

Званичан лист „Budapesti Közlöny“ доноси саопштење, да је лажно мишљење, као да је престолонасљедник од капље умр'о. Др. Видерхофер, који је одмах позват у Мајерлинг, констатовао је прилично велику рану од куршума и доста размрскану лубању, тако, да је смрт на мах морала наступити. Тик уз кревет с десне руке престолонасљедникове нашао се испаљен револвер, који је тако лежао, да је извесно, да се престолонасљедник сам убио. Послуга је сва била у побочном здању, а придворника свога послао је престолонасљедник да нареди све што треба за лов, те је тако могућно било, да није нико чуо пуцањ. Према томе је комисија, која је одмах изаслата у Мајерлинг, саставила записник. У званичном саопштењу констатује се, да је узрок овом ужасном догађају тај, што је престолонасљедник моментано био ван себе услед болести и раздражености живаца у последње време. Уједно се у саопштењу вели, да је престолонасљедник лане у јесен пао с коња, али се то по одлучној његовој заповести држало у тајности.

Овај извештај у стању је да побуди још веће жалење и саучешће над несретном судбом младог престолонасљедника. Тешко да има примера у историји, да је и један престолонасљедник на такав начин скончао. Какви су били узроци, то ће се тешко дознати. Престолонасљедник је оставио за собом писмо на чланове царске породице, али се вели, да у тим писмама не вели ништа о узроку самоубијства. Оног дана кад се престолонасљедник убио требао је бити у Бечу војени савет, те неки већ брже боље хоће да знају, да престолонасљедник није се слагао с нечим, те не хтеде отићи тамо. Но то су нагађања и истину ће шири кругови тешко дознати.

Каква је жалост у бечком двору, то се не може описати речима. Његв. Величанство није испрва примало никога к себи, нити је у стању било да решава о припремама, које су нужне за погреб. Само, кад донеше лекарски извештај краљу, он је одмах заповедио, да се не таји ништа, него нека се народу јави истина. Међутим бечки дописник „П. Л.“ вели о том ово: Два дана лагања, беху и сувишна, да се читаве басне створе по народу о смрти престолонасљедника. Званични најновији извештај наћи ће вере код образованог света, али прост свет ће још дуго веровати у свакојаке гласове и неистине.

Сви европски дворови упитали су се, кад ће бити погреб, јер хоће да пошљу изасланике, а немачки цар Вилхелм, краљ Милан и још неки владари пријавише, да ће лично доћи. Међутим одговорено им је из Беча, да одустану од доласка и од шиљања изасланика, јер Његв. Величанство неће бити у стању никога примити ни дочекати.

У дворским круговима тврди се, да принцеза Стефанија стоји на прагу радосног догађаја, те је могуће, да ће за престолонасљедником заостати мушки потомак.

Међутим најновији брзојав из Беча тврди, да је Његв. Величанство краљ позвало к себи ерцхерцога Франца Фердинанда од Есте, (најстаријег сина свога брата Карла Лудвига) изјавило му је, да он, краљ, сматра њега, Франца Фердинанда за престолонасљедника. Краљев брат, Карл Лудвиг, изјавио је, да ће се он захвалити на престолу у корист свог најстаријег сина Франца Фердинанда. Краљ је вољан да мимо тога, посини Франца Фердинанда. (Франц Фердинанд се родио, као што смо већ јавили у „Застави“, 1863. год. Он је сад капетан једне драгонске регименте и нежењен.)

Прослава двaестпетогодишњице „Зорине.“

Беч, 18. јануара.

„Било је 1860. год., једног мутног, јужног јутра, кад сам први пут стигао у Беч. Дошао сам сам а нисам познавао варош, те сам се са свим насумце упутио преко неке ћуприје, не би л гдегод спазио какву гостионицу. Ишао сам тако напрежући очи, да кроз маглу прочитам натписе по кућама. Нађем на послетку на „Hôtel London“. Да ми савест буде мирна, загледао сам кућу са свију страна пре него што ћу ући. На ћошку је лепио један човек неки огроман плакат. Пређем ближе, да видим шта је. Била је то — октобарска диплома. Пожурим се, оставим ствари у хотелу и брже боље станем тражити српску кавану, да нађем каквог Србина и да прочитам, шта новине пишу о том епохалном догађају. Нисам никог од Срба затекао. Време је било мртво, слабо су се састајали; није бивало важнијих догађаја, који би захтевали збора и договора.“

„Од октобарске дипломе настало је друго време. Пробудио се уставни живот, нестало је дремежа. На скоро се појавио и фебруарски патенат. Беч је био сав узрујан. Војници су непрестано крстарили, да растерају демонстранте. Гледали смо, шта се овде збива, читали, како се код нас развијају догађаји — и то све, разуме се, није могло да не утече на нас.

ЛИСТАК.

ГНОМИ СА КРУПИЦОМ ЗЛАТА.

Одломак из приповетке Д. Мардовцева „Нови људи.[1])

(Превод с руског.)

Чудан човек тај доктор: вели, нерви ми нису у реду. Којешта. Проста је ствар: читао сам много ово последње време — уморио сам се, заморио сам мозак, е, па и нерви су постали, може бити осетљивији.

Ето, на прилику, данас сам снио сан, чудан, потресајући:

Сним ја високо по врху равно брдо (после сам дознао да је то брдо незнања), а под њим се успропадала гомилица људи, стараца и младића, и распознајем ја у тим људима трудбенике живе речи, претставнике наше народне мисли (одмах се види да сам много читао). Све се ту измешало, и највиднији и осредњи.... И чине ми се ти сви људи гноми, који су ископали из земље велику једну крупицу злата па, као оно мрави, ваљају ту крупицу на високо брдо, да крупицу разделе између оних који на брду живе, а крупица се омиче с пола пута и свлачи са собом сироте гноме... И гноми опет почињу да ваљају крупицу злата уз брдо, и опет им се омиче и скотрљава, а нико од оних који на брду живе неће или не уме да помогне гномима... На брду спавају и хрчу. Кад и кад чује се уздах, згушено јецање, шапат молитве, звецкање ланца, баш као оно спутан коњ кад звекне својим путима, кадшто опет чује се оглашивање мрца и потмула лупа коју чини земља што пада на поклопац мртвачке труње, кадшто топот, уз бесну свирку игранке, човечијих ногу, баш као када се чопор коња разјури журећи се на воду, и тај топот чини те се не чује звекет ланца на нечијим ногама, можда коњским, можда човечанским... А после опет спавање и хркање, мушка и већином женска беседа о нечем чудноватом, нечовечном, дубоко уздисање, пијани смех и звекет ланца, хрчање пресеченог грла и мотиви од Офенбаха... А гноми све једнако ваљају уз брдо крупицу злата, све се паште да је узваљају на брдо, и опет се опучавају, и опет почињу да ваљају уз брдо.... А на брду све оно исто спавање и хркање, они исти дивљи звуци... Страшно звекну ланац — и ја се пробудих.

Их, да грозна сна!

Доктор ми је преписао лавровишњеве капљице. Чудноват човек, тај доктор — све он о нервима и нервима. А да су моји нерви заиста растројени, као што бивају у истеричних жена, на мене би, мислим, све дејствовало онако, као што дејствује и на те жене. Но ето то није: мој луди Матија тресну је данас о тле читаву гомилу тањира — а ја нисам ни трену о, а после сам се још и смејао.

— Шта ти то, велим, радиш тамо, Матија?

— Боме, вели, зло радим, господине: тањире сам поразбијао.

— Други пут буди пажљивији, рекох.

— Та вазда ја и још како пазим, али мора бити да су и моји нерви растројени (у њега! у Матије нерви!).

— Шта, велим му, зврцараш којешта?

— Не зврцарам ја, вели: данас доктор, када виде да читам књигу...

— Какву књигу?

— Хајна... рече ми: пази се, Матија, јер ће се и твоји нерви растројити од те књиге, као и у твога господина... Е, па мора бити и да се растројили — разбио сам тањире.

Стаде ми смешно и љутио сам се. Тај глупи Матија превукао у своју собу све моје књиге — све их измастио, а сада ето дочепао и Хајна у преводу. Али боље и Хајна да чита, него да пијанчи. Подозревам само, да је већ потрчао у крчму — па ето ти растројених нерава.

А тежак упечатак сна једнако ми на души. Грозна досада. Слушам те мрске звуке те — како да је назовем? — проститутске Офенбахове музике уједно са звецкањем ланца и упињем се заједно са гномима да узваљам на брдо онај терет, који нам није према снази — а за што? за кога? Готово да верује човек у логичност и осмишљеност снова. За кога се муче сироти гноми? За Матије, све за Матије! Та где год погледаш све саме Матије који читају Хајна. Иза бата својих рођених ногу, они не чују звекет ланаца на истим својим ногама — они мисле да то звецкају огрлице, гривне... Престаните с послом, гноми! Не, не престајте. На брду вама места није док не постанете Матије или док не осетите у себи присутности коњских нагона.

Како сам ипак данас један. То је глупо, и сам увиђам, али шта ћу? Као свердао увртио ми се тај ђаволски сан у главу, а опет тај Тутњев са својим заједљивим афоризмима, па та божјаковиња са својим мртвим дететом.

— Уделите, вели, господине, детету за труњу.*)

— За какву труњу? питам је ја — планух: и онако ми већ мучно, а она ме заокупила са труњом — мислим, лаже кија.

— Каква труња?

— Детенце ми, вели, умрло, па га немам у чему сарванити.

— А, велим, шта се то мене тиче? — ја не могу свакога сарањивати — иди ми с богом.

Рекох тако просто са досаде: један сам био као скотина, па ето и тресну х тим подлим речима.

— Крви се већ, вели, у ушима размилели.

[1]) Како је овај одломак засебна целина, то га радо доносимо, приказујући њиме нашим читаоцима један рад једног од бољих руских писаца Д. Мардовцева. Два његова већа рада преведена су на српски у Београду. У приповетци „Нови људи“ показује се Мардовцев као добар критик мана руског друштва и добар Словенин. — Ур.

*) Труња — мртвачки сандук — реч и боља и по годској. Прев.

Почели смо се чешће састајати, договарати, а по кад кад смо и сами учествовали у народним пословима. Када је Рајачић славио педесетогодишњицу, послали смо му адресу.“

„Ал све је то ишло некако тешко. Деси се што год важно тамо доле код нас, трчи, тражи Србадију. Тројица се скупе, десеторице нема. Никад честита договора.“

„Долази у Беч војвода Мирко. Једва се сакупимсмо, да га поздравимо. Умрьо Вук. Вздан натезасмо, док удесисмо, како да му одамо последњу почаст. Напослетку нам досади и договоримо се, да створимо своје друштво, да утаначимо редовне састанке, па ће све боље ићи. Било нас је мало (међу осталима др. Б. Стефановић, Сандић, Пера Видак), ал смо ипак волели бити удружени.“

„Ето, тако је 1863. године постала наша „Зора“!“

Тако ми је од прилике причао о постанку Зорину један од њезиних оснивача и кум њезин др. Лаза Станојевић.

„Зора“ није дакле основана, да буде вештаоница књижевним почетницима, него да буде огњиште, на ком ће се чувати свети пламен родољубља, око кога ће се синови српског народа скупљати на договор кад год дође прилика, да народ устреба помоћи од своје омладине. Ради тога је основана „Зора“ и потоњи чланови њезини, схваћајући прави задатак свога друштва, потпомагали су сваки народни покрет, подизали су свест народну и били су увек на мети, кад је требала омладина чим год да се одужи свом народу. Омладинске скупштине, пренос Бранкових костију, прослава Вукова и Вишњићева, светковина Гундулићева и скупљање народних песама — све су то докази, да су потоњи чланови „Зорини“ схватили смер оснивача њезиних и да су верно вршили своју дужност. Било је у друштву и књижевне радње, ал то је све од врло споредног значаја, јер „Зора“ није ради тога поникла, да ствара књижевнике, него да ствара родољубе. Имамо ми књижевних тркалишта доста и ван „Зоре.“ „Зора“ постоји ради тога, да се у њој негује слога, споразум и заједница у тежњама и у раду свеколике ђачке омладине српске из свију крајева. Успевајући у том, доноси „Зора“ народу више користи, него књижевнисањем. У том раду затече је ево, светла образа, и двадесетпетогодишњица.

* * *

Да пређемо на прославу. Први део њезин било је богослужење.

Руска капела била је пред подне дупком пуна. Нова икона, уокирена српском тробојницом изненадила је редовну публику. Био је то врло лепо израђени лик св. Саве с потписом: „Св. Савва сербскій архіерей.“

Започела је и служба, чисто српска, сасвим онака, каква се и код нас служи, само што се спомињао „Александеръ Александровичъ, императоръ всея Россій.“ Певало је „Зорино“ певачко друштво по композицији Т. Остојића. Та служба је врло слична народном црквеном певању, те се врло допала, нарочито старијим грађанима бечким, који давно нису чули право народно црквено појање. До краја службе владало је свима у цркви неко ванредно расположење. Необично је свечано слушати у руској капели — српску службу.

Друштво дугује велику захвалност овдашњем пречасном проти руском, који се врло драговољно примио, да нам одслужи тога дана службу божју.

Први део светковине прошао је дакле лепо, мирно, свечано.

* * *

Други део јубилеума, концерат с игранком, личио је у главном јако на обичне забаве, какве „Зора“ сваке године даје. Председник приређивачког одбора, Суботић, говорио је додуше историју Зорину, али поред свег тога не би ова забава била толико свечана, да се није чак из Н. Сада потрудио овамо кум „Зорин“, један од оснивача њених, др. Лаза Станојевић. Његово присуство подигло је свечаност расположаја свију учесника у прослави. Дочекан је, разуме се, врло свесрдно и врло одушевљено.

Осим тога увеличали су нам прославу својим присуством и Змај Јован Јовановић, Ватрослав Јагић, Лаза Костић, и сва словенска акад. друштва. Један пут сам већ у овом листу споменуо, да је „Зора“ ове године на пољу словенске узајамности, а нарочито на зближењу између Срба и Хрвата много радила. Плодови тога рада видели су се и на овој прослави. Сва су се друштва драговољно одазвала нашем позиву и учествовала корпоративно.

Овдашње српске породице одазвала се као и сваке године а и стране публике је било доста. Посета је једном речи била врло добра.

Први део беседе изведен је на опће задовољство. Редовни посетиоци „Зориних“ беседа примећују, да је овогодишње певачко друштво много боље од пређашњих. Нарочито је лепо отпевана Јенкова нова композиција, „Зорина Химна“.

Најлепша тачка у програму била је без сумњи свирка на гласовиру. Чули смо готово једно за другим једну уметницу и једног уметника, гђцу Марију Јосифовићеву и гдна Влаха Будманија. Гђца Јосифовићева је свирала са толико темперамента и техничке вештине, да је тако рећи на јуриш освојила публику. Гдин Будмани, конзерваториста, познат је већ од пре са своје уметничке свирке српској бечкој публици. Овом приликом је још боље утврдио свој лепи глас.

Соло и декламација била су у подједнако добрим рукама. Г. Каљевић је певао ону песму, које је овде већ певао Дескашев и — допао се. То много значи. Г. Шимић је за декламацију изабрао „Поноћ на Липару“ од Ђ. Јакшића и одекламовао је са свим онако, како се лирске песме декламују, без патоса и излишне мимике, нежно и мирно.

Игранка је почела „Србијанком“, осим тога се ове године играла и „сељанчица“ и обично коло а кад настаде одмор, забрујаше гајде те се поведе једно право српско коло уз гајдаша. Друштво је било расположено до краја и није се ништа десило, што би опће добро расположење покварило. Све је текло весело и глатко.

Један једини моменат био је тужан али свечан, и то, кад се друштво праштало од свога кума, дра Станојевића. Сав одбор га је испратио из сале доле, а осим тога су степенице пуне биле чланова и публике. Председник му се у неколико речи захвалио на посети, обећао му, да ћемо се и ми угледати на њега, те у животу свом увек остати верни „Зори“ и народу свом. Др. Л. Станојевић је тронутим гласом одговорио. У одговору свом је нагласио, да будемо сложни, да се чувамо раздора и да вавек љубимо „Зору“ и народ свој.

Тако се ето свршио први јубилеум „Зорин“. Данашњи „Зорини“ чланови од срца желе да доживе педесетогодишњицу те да се скупе са разних крајева да ју прославе, као др. Станојевић, са младом браћом својом. Ако тако буде неће бити рђаво ни за њих, ни за „Зору“ а ни за народ српски.

Сл. Св. Мил.

Двадесет и пет година живота и рада српског академског друштва „Зоре“ у Бечу.

Приликом прославе двадесетпетогодишњице „Зорине“, на дан светог Саве т. г. говорио председник одбора за прославу Војислав М. Суботић, медицинар.

1863—1889.

. . . . . .

„Ао нада, лепа нада!
Састала се браћа млада
Са свих страна српска света.

. . . . . .

Змај Ј. Јовановић.

Многопоштовани зборе!

„Зора“ прославља на данашњи дан своју двадесетпетогодишњицу, а ја сам почаствован тиме, да речем коју о њеном животу и раду. Потрудићу се да вам то у што мањем обиму изложим пошто овде није удесно да се у детаљности упуштам.

У животу „Зорином“ три су догађаја по којима бих свој говор могао ради бољег прегледа на три дела поделити, или још боље да речем, живот „Зорин“ могао би се на три периода поделити, и то:

I. Период у коме је „Зора“ била друштво ђака Срба из Аустро-Угарске (од дана оснивања, 4. октобра 1863. до маја 1866).

II. Период у коме је „Зора“ била друштво ђака Срба из онд. кнежевине а садање краљевине Србије и Срба из Аустро-Угарске (од маја 1866. до октобра 1888), и

III. Период у коме је „Зора“ то исто, но у којој су фактички заступљени ђаци Срби из свих српских покрајана и свих трију вера: „православне, католичке и мухамеданске“ (од октобра 1888., до данас).

* * *

Први период.

Као што споменух „Зора“ је основана 4. октобра 1863. године у Бечу.

Први чланови, који су „Зору“ установили руководени су били следећом жељом, коју су нам оставили на углед и успомену, и прву у записник завели, а која гласи: „Сваке године месеца октобра праштају се српски синови од своје породице и мила завичаја, и полазе далеко у туђ свет на науке, куда их родитељи и други добротвори шаљу; од тих синова дошао је приличан број ове године у Беч да слуша науке на факултетима и другим заведенијама. Као синови српског народа верни својим обичајима договоре састанак, на ком ће међу собом да се упознају, братски поздраве и пољубе. Сакупљени донесоше собом још једну племениту жељу, која им јако на срцу лежи, јер ће ако се у истини створи, сваком поједином а и целом народу од користи бити. — Сакупљени желе склопити друштво, у ком ће се душевно познати међу собом, као што су се лично данас упознали“.

Жеља, заиста достојна хвале! Да та племенита жеља није пропала, доказ је данашњи двадесетпетогодишњи јубилеум „Зорин“.

Допустите, поштовани гости, да вам приповедим како је то жељено друштво, које се првобитно звало „Задруга“ добило данашње име „Зора“. Члан те „Задруге“ г. Лазар Станојевић, данашњи лекар у Новом Саду, а овом приликом мили гост наш, који своме кумчету ево на јубилеуму присуствује, има у томе заслуге, јер је он кум „Зорин“, он јој је име „Зора“ дао. На II. седници „Задруге“ (11. децембра 1863.) говораше он овако: „ја предлажем да се „Задруга“ наша крсти и то именом „Зора“, јер зора природе води за собом бели дан и јарко сунце, зора слоге развила се међу нама а и зора наших умотвора данас, сутра ће, а можда и који час међу нами оживети. Желим дакле да тако у троструко зори окупани и бели данак и јарко сунце дочекамо“. Овај предлог буде једногласно, радосно и са огромним и подужим „живео“ примљен. И данашњи чланови „Зорини“, после пуних 25 година довикују му са највећим одушевљењем из дубине своје младићске, српске душе „живео кум Зорин“!

„Зорин“ устав у првобитном облику нисам нашао записан; тек доцније вели се: „циљ је дружине да ради на просвети и душевном унапређењу народа српског“ (10. марта 1869. чл. 3. устава); а на другом месту пак: „душевно усавршавање својих чланова и потпомагање напретка народног“ (28. мај 1871.); по једном још доцнијем уставу: „Зора“ учи себе и упливише напредном науком и вештином у првом реду на суплемену околину а уз то на сувременике своје (чл. 2. од 17. (29.) децембра 1872.); по уставу пак, по коме је тек „Зора“ постала од власти признато „српско академичко друштво „Зора“ у Бечу“ циљ је „Зоре“: а) „научно образовање својих чланова предавањем и разговором и б) друштвена забава неговањем песме“ (маја 1873.). После прославе петнајестогодишњице „Зорине“ мењан је и овај устав, а на по се тачке, које се односе на руковање с благајном и фондом која је том прилогом основан. По овоме уставу, који и данас вреди, циљ је иста као и у оном од 1873. год. (24. окт. 1878.).

У овоме периоду издала је „Зора“ поприје Вука Ст. Караџића, које би заиста требало да краси сваку имућнију српску кућу.

* * *

Други период.

У овоме периоду као што сам рекао, „Зора“ је друштво Срба ђака у Бечу, без провинцијалне разлике. Догађај, заиста од великог значаја! Знаменити дан, на који се ово догодило био је 7. мај 1866. год. Но овај је дан још у толико знаменитији, што се тада породила, доцније фактички испунила идеја о уједињењу целокупне омладине српске у низу неколиких „скупштина уједињене омладине српске“, од којих је прва држана у Н. Саду — такође интересантна појава у нашем јавном животу. Покретач ове идеје био је врсни члан и секретар „Зоре“ г. Владан Ђорђевић, садањи министар просвете у краљевини Србији.

Да је „Зора“ знала ценити и поштовати великане српског народа, да је појимала важност српске цркве и српске школе, да је знала у највећој невољи својој погаженој браћи у помоћ притећи и да је вазда била чувар и носилац српске идеје, сведоче нам непобитна факта. Тако видимо „Зору“ где прославља стогодишњицу српског песника Лукијана Мушицког (о св. Сави 1877.); на најсвечанији начин прославља пак тридесетогодишњицу књижевног рада славног српског књижевника др. Ђуре Даничића, и петнајестогодишњицу свога опстанка (о св. Сави 1878.). Слављеник је, из Загреба, поздравио „Зору“ речма: „Честитам „Зори“ петнаесту годину, желећи јој много сретних година, на корист и славу народа српског“.

Ради интересантности саме садржине ево и писма, које је том приликом писао „Зори“, а које гласи: „Поштованом председништву српског академичког друштва „Зоре“ у Бечу.“ „Јуче бијах веома срећан, јер примих писмо којим ми јавља поштовано српско академичко друштво „Зора“ да је одлучило прославити тридесету годину мога књижевнога рада, а петнаесту својега опстанка. Та одлука, у којој усуђујем се рећи да налазим колико за себе почасти, толико за књижевни напредак народни

— Како први! (једнако мислим претвара се божјаквиња, као што већ обично бива.)

— Први, вели, господине, у ушима покојног ми детета, давно лежи, топло је.

Дотужа ми. Е већ тако гадно и безобразно, помислих, не може се лагати.

— Води ме, рекох, твоме покојнику.

— Извол'те, вели, господине, само, бојим се, стаће вам зло.

Поведе ме, а од један пут искрсну од некуда Тутњев са својим немилосним сарказмом.

— Где си, вели Тутњев, полетео? да се нешто ниси уписао за члана женског добротворног друштва?

— А шта се то тебе тиче?

— Идем, вели, и ја са тобом, да те као будалу не обману.

Пођосмо сви троје. Он се навеза жени. Жена опет поче помињати црве. Досади ми се.

— Та оканите се, велим, тога разговора, мени је зло и без њега.

— А? већ ти је и зло... Не, вели, не устављај се на пола пута; када си отпочео једном да мислиш, онда терај до краја поступно и логично. Теби су моји афоризми гадни — лепо. Но признај, да у животу има сијасет ствари, гаднијех од мојих афоризама — па ма то били црви у лешини детињој, коју ето мати нема су чим да сарани.

— Е, па шта је са тим? рекох.

— Па то, да се не треба тако мазно односити према појавама и грозним храпавостима живота, као што се ти односиш. Подлост и глупост ваља туђи па ма се у каквом оделу кочоперили.

— Но па туци, велим: хоћеш ли ту жену туђи?

— Не, не ову жену, вели: њу је и тако судбина њена убила; већ ено оне дивљаке, у којих ни људских нагона није.

То је он говорио о Кавалкади, која се склопила из тако званог провинцијалног „друштва“, која баш беше према нама уз пут у поље изван града.

— Здраво, mesdames, викну он двема амазонкама.

— Здраво, m-r Тутњеву, одговорише му.

— А где сте се ви упутиле, дивне амазонке?

— У поље да пројуримо мало на коњима са овом господом и да се надишемо свежа ваздуха. А где ви?

— Ја идем са пријатељем да омиришем у-црвљану једну детињу лешину.

— Их, вели му, ви све са вашом јетком шалом... Ви сте у стању отровати човеку свако уживање.

— А колико вас, вели, стало ваше одело?

— Доста је скупо, вели му: је л те да је лепо?

— Лепо, лепо, госпођице драге... Али ће још лепше бити, ако нешто од вашега сувишка дате ево овој жени, која нема са чим да сарани своје ідетевце — а лешина му се већ уцрвљала...

— Та је ли могуће!

— Па ево упитајте саму жену.

И Тутњев са својом безобзирношћу ипак скупи убошкињи неколико рубаља, а после се осу на мене.

— Е, немам ли ја право, вели, да те никоговиће ваља туђи? А ти све са својом чедношћу: „ваља се замислити у туђим околностима.“ Како ћеш се замислити у положају кретина, који ни сам не зна своју физичну ругобу и умну сиромаштину? Ето сви ти кретини што одјездише у поље сви су они потпуно задовољни и још мене грде и оговарају да сам чудан. А да знају ма и свлаш свој човечански позив, да појме — не велим пустоту, већ гнусобу таквога живота, како живи деведесет и девет од сто нашега милога друштва, да пораде како који може и да се не размећу својом тобожњом образованошћу, која им даје пуну слободу да ништа не раде — онда не би било ово, што ми свуда около себе видимо.

И волем и не волем тога човека, Тутњева: волем и поштујем у њему непоречно поштенога и по природи доброга срђа; али не волем тај јетки језик, који ме некако раздражљиво електризира. Ја сам и иначе био рђаво расположен, а он ме је још и више разједи. А ту опет то мртво детенце... Убожица није лагала; нађосмо њен прљави стан затворен; на двориштy сиграју се два малише коња — то су њена деца, што су јој остала жива. Тек што наступисмо на двориште, а малише завикаше: „Нано! гладан сам! нано, хлеба!“ У собици на столу лежи мртво дете, покривено неким крпама — труп се распада. Заиста, у уху детињем, около слепих очију, нешто гамиже.... Нагох да бегам....

— О не, вели Тутњев, — стој! загледај лепо у то размисли!

— Пусти ме, рекох, зло ми је...

— А! зло ти је... Па примени и овде твоје правило: ваља се замислити у туђим приликама.

— Не могу! не могу!

А жена опет плаче и нариче.

— Што плачеш и наричеш? пита је Тутњев.

— Жао ми је, вели.

— А што ти је жао? Видиш ли да немаш са чим да изхраниш децу.

— Па опет ми је жао.

И плаче јадна жена, нариче. И ја видим да луда жена плаче, а сама не зна за чим, па ипак ми неки нов терет паде на већ рђаво расположење.

А по чему сам ја ипак маза? Ваљада по томе што не личим као Тутњев?

Досадно. И готово да Тутњев има право. Тај сан, ти гноми, то звецкање ланца никако ми не избија из главе. У осталом, да нисам ја то звецкање чуо у сну зато, што је Матија чистио ножеве и виљушке? Како је то глупо, а како је ипак суморним осећајима засићено сво биће моје...

доброг знамења, устресла је и напунила и препунила срце моје најживљом радошћу, толико више што долази оданде гдје се књижевни рад мој започе и од младића какав и сам бијах кад почех радити. Зато молим да би поштовано друштво примило моју најтоплију захвалност. Ако је књижевни рад мој донио што добра народу српском, нека ми буде слободно рећи да ме је на тај рад потицала и њим управљала свагда дужност коју сам осјећао и без престанка осјећам према своме народу; и ако сам ту дужност до сад испунио да ме поштовано друштво налази достојна почасти, коју находим у његовој одлуци, нека ми допусти да му честитам петнаесту годину његова опстанка жељом свега срца свога: да би бог дао да поштовани чланови „Зоре“ још боље од мене испуне дужности које их у народу чекају.

На саму светковину колико бих желео доћи, ипак нећу моћи, него молим да поштовано друштво буде весело као да сам и ја у њему.

„Молећи Вас, Господине Предсједниче, да бисте ове моје ријечи — преслабе према моме осјећању — извољели јавити поштованом друштву, остајем с особитим поштовањем Ђ. Даничић (с. р.). У Загребу, 17. (29.) новембра 1877. год“. —

Затим даје „Зора“ светковину у „спомен Бранку Радичевићу на измаку четвртине века његове посмртне славе“. Ђ. Даничић телеграфише овако: „Слава Бранку; живјела Српчад, која га разумије и поштује“, а Змај Ј. Јовановић: „ако рани има лека, омладино, у теби је“, (о св. Сави 1879.); прославља стогодишњицу српског књижевника Милована Видаковића (о св. Сави 1880.); затим у друштву са свима словенским академским друштвима прославила је „Зора“ „хиљадугодишњицу увођења словенске литургије“ (27. јуна 1880.) и приредила комерс у почаст руском сликару Верешчагину (новембра 1881.); прославила стогодишњицу прве књиге Доситија Обрадовића и издала „споменицу стогодишњице Доситијеве“; лети пак 1883. г. (20. јула) добави „Зора“ „милом Стражилову“ и „Фрушкој Гори“ њеног најмилијег славуја“, песника ђачког растанка — „Зора“ помоћу родољубивог српског народа изврши пренос костију неумрлог Бранка Радичевића, из бечког гробља на „мило Стражилово“; у друштву са словенским акад. друштвима приредила је „Зора“ концерт у славу седамдесетогодишњице славнога књижевника и словенскога лингвисте Фр. Миклошића (концем 1883.), а следеће године прослављали су опет заједнички Тургењева (8. фебруара 1884.) и педесетогодишњицу књижевног рада др. Јована Суботића прославила је „Зора“ на врло свечан начин (о св. Сави 1884.), доцније пак усљед смрти Суботићеве држала је „Зора“ свечану седницу, а у славу покојникову, члан Врховац држао је говор; о св. Сави 1887. г. давала је „Зора“ прославу у „славу стогодишњице рођења неумрлог Вука Ст. Караџића“ и у „спомен српског гуслара и песника Филипа Вишњића“. —

Од чистог прихода подигнут је у Грку и споменик на гробу Вишњићевом у лето те исте године; и напослетку, још је свакоме од Вас у лепој успомени лањска прослава тристогодишњице неумрлог српског песника, католика, Ивана Ф. Гундулића, када се очигледно показала свест и патриотизам целог српског народа без разлике вере и провинције, још се сваки од Вас сећа са каквим је одушевљењем „Зора“ поздрављена и од Вас и од целог српског народа, а по на особ од оног дичног српског града Дубровника!

Приређивањем ових прослава дала је „Зора“ прилике нашим честитим и племенитим породицама српским у Бечу, да виде српску омладину ђачку, да чују коју лепу, духовиту српску песму и јеку јаворових гусала, и да се скупа братски провеселе. Да се „Зора“ може с правом поносити са тим породицама, доказали сте и Вашом вечерашњом цењеном посетом.

Сем ових прослава видимо „Зору“ где у почетку овог периода даје на издавање Вукових дела 95 фор., шиље скупљене прилоге на „раденичку кућу у Београду“, потпоможе неким пострадалим Личанима материјалним средствима, сиромашнијим члановима плаћа из друштвене касе школарину, чист приход 1544 фор. 1 новч., 6 дуката и 5 франака добивен на првој српској беседи у Бечу, коју је „Зора“ приредила (фебр. 1869.) предала је срп. православној општини у Бечу на подизање српске цркве и школе у Бечу, а чист приход од 500 фор. од друге српске беседе у Бечу, послала је управи срп. нар. позоришта у Н. Сад (марта 1872.), приходом треће беседе (о св. Сави 1876.) помогла је „Зора“ босанско-херцеговачкој сиротињи на аустро-угарском земљишту са 1600 форината; за породицу Ђ. Јакшића скупила и послала 500 фор. (1879.) и за подизање споменика Гундулићева 191 фор. 2 дуката и 10 динара. —

У корист свога фонда приређивала је „Зора“ три пут беседу са игранком (25. фебруара 1878., 27. фебр. 1879. и 25. марта 1880.). Овим доходцима основана је и издржавана је читаоница. Сматрам за врло пријатну дужност, да констатујем факт, да су се српске породице у Бечу и у оваким приликама веома пријатељски одазивале према „Зори“. Да „Зора“ има лепа одзива у свима српским крајевима — с хвалом такође спомињем. Тако н. пр. „Зори“ је на књижевне цељи на самрти завештао 200 дуката пок. Никола С. Марковић, трг. из Орашца у Србији (1882.). Док је таквих српских породица и патриота, који се за ђачку омладину српску интересују, њихова удружења и њихове племените цељи племенито потпомажу, дотле ће моћи и бити међусобне везе и правог напретка у омладини, у тој узданици српској.

Од књижевних радова у овоме периоду издала је „Зора“ о своме трошку сем „омладинског календара“, „путовања лицејских питомаца“ и свој књижевни рад, књигу, под именом: „Зора“. Као што и у последњем годишњем извештају гласи, прикупила је „Зора“ преко шесет хиљада стихова срп. нар. песама наше мухамеданске браће у Босни и Херцеговини и опремила управи Коларчевог фонда, да их она изда, пошто су материјална средства „Зорина“ и сувише мала.

Сем тога „Зора“ је члан утемељач друштва „Св. Саве“ и „Матице Српске“. —

За ових 25 година имала је „Зора“ 424 састанака, 25 председника, 38 тајника, 38 подпредседника, 15 књижничара и 20 благајника.

Тако је ето „Зора“ радила у I. и II. периоду свога живота. Но поред свега тога она је вазда гледала да живи у љубави и братству са свима српским и словенским акад. друштвима, и данас, у

Трећем периоду

видимо у „Зори“ загрљене и збратимљене српске синове из свих покрајина српских, свих трију вера: православне, католичке и мухамеданске, са свом српском и словенском омладином, са том узданицом Српства и Словенства.

Ето, у овом летимичном, на сваки начин не баш потпуном, али, чини ми се, за ову прилику складном прегледу изнех Вам двадесетпетогодишњи живот и рад нашег друштва — друштва „Зоре“. Као год у сваком друштву, које је састављено из чланова са разних крајева и са разним назорима у сматрању ове или оне потребе као прве, било је по кат-кад и застанка у нашем друштву, али у толико је значајнији и заиста важнији бивао после сваког оваког момента трајнији и сложнији акорд младићских срдаца — чланова „Зоре“, који је вазда имао трајних последица у слози целог Српства. И баш ово храбрило је и одржавало је, а надам се и држаће у будуће универзитетску омладину српску у овакој дивној слози, као што је, ево на срећу нашу, данас. Са искреним срцем излазимо данас пред Вас, драги гости наши, да Вам се захвалимо на пажњи Вашој и на Вашем патриотском потпомагању. Биће нам најмилије, ако смо тако срећни, да са искреношћу примените и на нас ону дивну, и у приликама у којима се наш народ налази, заиста значајну изреку: „на младости и свет остаје“. —

У Бечу на св. Саву, 1889, г.

Политички преглед.

Руске финансије. Из Петрограда јављају, да је цар управио на министра финанцја Вишњеградског ручно писмо, у коме му вели између осталог и ово: „Ви сте потпуце оправдали Наше наде. Следујући чврсто и постојано Нашим тежњама, пошло вам је за руком да за најкраће време постигнете многе од Нас жељене битне циљеве. Ваша ревна радња при састављању државног прорачуна, много је допринела, да у год. 1888. није било мањка (дефацита); а буџет за год. 1889. показује на задовољство Наше и знатан вишак. Осим тога су се већ до данас остварили многе финанцијске мере, с којима је учвршћен државни кредит.“

Критички преглед.

Српско народно позориште.

„Пут око земље за осамдесет дана, са предигром: опклада за милион“. Глума са певањем, играњем, провалама, у 5 раздела и 14 слика. Написали: А. Д. Енери и Жил Верне. Превели: Милер и Бадалић. За нашу позорницу инсценисао редитељ В. Миљковић. Музика од Супе-а.

Жил Верне се подухватио, да занимљивим начином популарише разне, нарочито природне науке, па је тиме популарисао и сам себе. Њега данас познаје скоро цео писмени свет. Заиста, човек се мора дивити његовом свестраном знању, а још већма његовој приповедачкој вештини, којом уме да заодене најсумњивија питања и да изводи логичке конзеквенције из најдаљих, најтамнијих предпоставака научних. Овај човек има силну моћ посматрања, много нагомиланог знања, а још више одважности за свој посао. Многа и разноврсна дела његова у целини чине велику слику досадашњег умног напретка. У његовим је делима крупним потезима обележен положај човечијег духа према осталој природи. И ма да се појединце сваком његовом делу може што-шта замерити, у главном ипак у њима има пуно једре поуке и паметне забаве. Силне чудноватости, вештачења и невероватан начин извођења свакако неће побити сталну вредност његових списа. Сва усиљеност и неприродност, којом се он служи, ипак доста води цељи. Он се бар до сад показао, као најврснији агитатор свога начела. Докле је Верне стигао на овоме путу, то може сваки читалац оценити једино — сам по себи. Но да је његов начин популарисања недовољан — о томе нема сумње.

У нас је преведен знатан број Верне-ових романа и приповедака. И ово је дело најпре преведено као роман истога имена. На челу романа стоји, да је писац тога дела само Жил Верне, с тога овде о Д. Енерију нисам хтео ни говорити. Жил Верне никако није писао драме, али је он сам написао овај роман, а Д. Енери га је могао само драматисати и инсценирати за позорницу. Тако и јесте — и то је сва заједничка работа око овога дела. До душе, на нашој позоришној објави пише, да га је инсценисао редитељ нашега позоришта, В. Миљковић, али то ће бити каква шала или штампарска погрешка, која не заслужује, да се узме у обзир. Случајно има нас више, којима је ово дело, са других позорница, познато — у истом облику. Сва је разлика у томе, што су многе стварчице овде много сакатије изведене.

Предмет овога комада оснива се на опклади, а ова опет на ексцентричној природи главног лица. Заплет је једноставан, скоро никакав. На енглеској банци украо неко два милијуна франака, па умакао у свет. Тим поводом клади се обесни беспосличар, мистер Филеас Фог, са још лудоглавијим члановима лондонског „ексцентричног клуба“, да ће за осамдесет дана обићи око земље — па то и учини. То је цео заплет и расплет. Све остало је — молерај. Ова се ствар после само надовезује и крпи непредвиђеним путним тешкоћама и недогледним случајностима, па то је све. Све, што се даље догађа, бива једино по вољи пишчевој и пониче из његове главе. Из сваке му речи вири силна тежња за ефектом. Да се што страшније нацртају многе тешкоће овога пута, употребљене су све опасности, ужаси и вратолом. Него то се, разуме се, све сретно прегази, да не би — пропала опклада. Но и ако ова сликарска раскош потиче из искуством доказаних истина, ипак се у целини, у склопу појединости, види много неприродне усиљености. Догађаји су натегнути, намерно избачени на пут, да се преко њих силом гази. Писац ни најмање није био штедљив у измишљању бомбастих страхота, али тим мање је пазио на чврстоћу везе и вероватност, којом се те многе опасности савлађују. На сваком кораку зија пропаст и смрт, а његови путници на сигурно прелазе преко њих. Шта им стало, кад их писац воле, и кад им је за сваки несретан случај натискао пуне шпагове сретних случајева. Ради тога овај комад зло пати од површности. Недостаје му и најглавнијих услова драмских. Али то се овде није ни хтело узети у обзир, за то се ваљда и зове неодређеним именом: глума. Задатак је комада, да нам што крупније престави напредак и тешкоће светског саобраћаја (комуникације) и да нас изближе упозна са далеким земљама и народима. На томе се поглавито и ради. Што се ради непотпуно, томе је крив сам узрок путовања. Путује се из беса, а ради се на сумце. Но цела би ствар изгледала важнија и озбиљнија, да ову мисију врши каква научна експедиција, а у корист науке. Тиме би комад добио стварнији вид и општији значај, па би се тако могле јаче истаћи и многе знатне појединости, које су овако промашене. Овим је начином цео пут добио приватан карактер, јер потиче из личног ћефа, а руководе га личне особине главног путника. Читаво то важно подузеће стоји у приватним рукама једног дрског пустолова, једног пресићеног лорда, коме је пишчева љубав уделила пуно среће, а још пунију главу сићушних бубица. Његова пуста воља и повод је, а — у истини — и смер овога пута. Ради његове настране природе морамо ћутке да прогутамо многе глупости, неправилности и неправде, што их он почини. Филеас Фог са презирањем тлачи цео свет, руши мир читавих покрајина, убија оне јадне Индијанце, као псе, као црве, присваја туђе право и т. д. — а све ради својих господских прохтевања. Па он нам се још и допала, јер га писац воле, јер га се бојимо, јер је чудан и дрзак. Гладни полип енглески, који дави и сиса толики поштен свет, а сам није кадар никога ни нахранити, ни просветити; та себична и охола животиња, ево, налази љубави и одобравања и код паметнијих француских писаца и код поштене српске публике! Али не. Публика није крива. Крив је онај, који јој насиље представља у праведном и поштеном облику. Ова мана, ова јуначка тиранија, доста убија моралну вредност овога комада. Понављам, да би овај пут око земље показао боље резултате, да су га предузели озбиљни и паметни људи, ради опште користи; а не манита ексцентричност надувених лордова.

Овај комад није занимљив само по шареницу топографско-етнографских сликарија, него и по томе, што гледаоцу не да ни за часак завирити у будућност. Све нове и нове изненаде и сметње стварају све већу неизвесност и до крајности драже радозналост. Прочитајте још једном онај звучни натпис и замислите, да су позоришне објаве још три пута бомбастије — па ћете већ и по тим ситницама доћи до горњег закључка. О туда овај комад има велику привлачну снагу и ретку драж за све редове публике, па стога је добро дошао и за позоришну благајницу. Но да би се одговорило смеру комада и да би се задовољило очекивање гледалаца, комад се мора одржати у пуној снази, морају се испунити сви технички захтеви, који су овде прописани. Пропустили се ово, онда све остало нема смисла. Него то су заиста тако велике тешкоће, да наше народно позориште нема ни најпречих средстава, да их савлада, а нарочито у овој скученој кошари. Смешно је видети ону жалосну невољу и дечије крпарење са декорацијама и оно злопаћење са особљем и оделом. Ми знамо, да се овај комад даје ради тога, да задобија и проширује публику, и да пуни дворану, па то и одобравамо; али морамо изјавити, да овакав приказ ни приближно не задовољава очекивање већине. Признајемо велики труд и добру вољу, али не видимо — успеха. Што се неда — неда!

Поборавио сам садржај романа, али судећи по овој „глуми“, налазим, да се писац њоме не може похвалити. За то има да захвали своме ортаку. Према бурности и брзини догађаја, требало би, да је и радња необично жива — а ми видимо неко кретање на дроту, неко кочење на силу бога. Прерађивач је све важније моменте пропратио музиком, а за неке је слике прописао и осветљење грчком ватром. Ово друго иде и које како! Али смешно је и неприродно, кад видимо живе људе, ствари и животиње, где се одмерено крећу по такту капелниковог штапића. То је све простачка, тако рећи, сајамска афектација — па можда се коме и допада.

Музика је добро прилагођена ситуацијама и духу комада, т. ј. — пуна је ефекта. Што се тиче греческог осветљења — дим је био особито фини, али богме и јаки! Нек је на здравље, и нама и глумцима, искашљали смо се и искијали за целу овогодишњу сезону позоришну. Баш бог да прости!

И ово је дело анонимни превод са хрватског на српски — али нехатан посао.

ДОПИСИ.

Ковиљ, 17. јануара. (**Наша дилетантска позоришна дружина.**) Мислим, да је излишно да говорим о вредности оваких дружина, које ваља да се склапају по свима нашим већим местима. Вредност њихову знаће сваки, па с тога нека ми је дозвољено, да речем коју, о нашој дружини на по се, јер она то заслужује.

Ова дружина се склопила прошле године пред Сретеније, а приказала је до сад: „На бадњи дан,“ „Тера опозицију“, „Преки лек“, „Честитам“, „Љубавно писмо“, „Пола вина, пола воде“, „Граничаре“, „Циганина“, „Мој деп“, „Избирачицу“, „Шоља теја“, „Француско-пруски рат“, „Поклон“, „Заборављен штит од кише“ „Школ. надзорника,“ и на св. Саву: „Похондирену тикву“. Приказано је дакле и лаких и тежих комађа, али се признати мора, да су приказивачи сви добро приказивали, а томе је доказ то, што их ево за скоро годину дана (18 представа) публика, у којој је увек било по неколико гостију са стране, никад изневерила није, него све већа и већа бивала, а после претстава се вазда задовољна разлазила. Од прихода, дружина је уредила салу, спремила себи лепу бину, набавила неке ствари и дала на добротворне цели до 120 фор.

Кад се узме у обзир, да при склапању оваких дружина, најтеже иде са женскињем, онда морамо нашим младим Српкињама, да одамо сваку хвалу, на онако вољном ступању у чланство ове дружине, које је склопљено са смером, да се међу овд. омладином и у опште у друштв. животу заведу у обичај оне врсте забаве, које ће доносити што више моралне користи свима, а материјално — по могућству — потпомоћи све што је добро, а помоћи треба. Та ће пак помоћ од сад моћи да буде све већа и већа, јер дружина је од прихода последне претставе, подмирила и посљедњи издатак разних трошкова.

Не можемо, а да нашим честитим и вредним дилетантима још једном не кажемо: хвала на вољи и труду којим нам не пружају само забаве, него и поуке. Нарочито пак нека је хвала лепим Ковиљкињама (гђцама: Д. Калићевој, учитељици; К. Марковићевој; М. Пешићевој; Љ. Маринковљевој; С. Стојићевој; М. Стојиновој и В. Радекиној), које својим добрим приказом дружини на част служе.

На св. Саву била је последња претстава: „Похондирена тиква“. Позоришна сала беше пуна. Било је и гостију са стране. Међу осталима и г. обрштар С. Давидовац и г. Јанковић, лекар из Земуна. Претстава је текла како ваља. Приказивачи приказаше комад у опште добро. Нарочито се пак одликовала Фема (гђца Марковићева), Сара (гђца Пешићева) и Евица (гђца Стојићева, а од мушки највећу је славу побрао шегрт Фемин (г. Урошевић), који је Јована изврсно играо. — После претставе била је игранка и опште народно весеље, које је трајало до 4 сата ујутру, а неки га боме и даље продужише.

На Три Јерарха приказаће дружина: „Сађурицу и шубару“, за чега се већ спрема.

Да би се могао приказати и који историјски комад из срп. прошлости, управитељ друштвени г. К. Миловановић, договориће се са управитељем београдског врачарског позоришта, кад би то могло да буде, те да исти уступи ковиљским дилетантима нужно одело, што је исти вољан да учини, под условом, да се једна претстава у корист његову приреди.

Још нам је споменути, да смо на св. Саву после свечане службе у цркви, уживали у декламацијама осморо малених Српчади дољ.-ковиљске школе, и у говору г. Миловановића, учитеља, који је врло лепо говорио о св. Сави и његовом раду на просветном пољу, о лепој вери православној, о лажним проповедницима лажне вере и лажног олтара (назаренима) и најпосле позвао све искупљене, да се пред иконом светитеља Саве заверe: да ће им вера православна и из даље бити тврђа од камена

да ће и на даље љубити веру своју, љубећи тиме и име своје, а да ће „погане изроде и издајице вере прадедовске“ — презирати. — — Н.

Вести из места и са стране.

Хајка на српско учено друштво. Читамо у „Срп. Независности“: „У прошломе броју нашега листа, ми смо, говорећи у уводном чланку о Српском Ученом друштву, рекли, како се у последње време покушало, да се то Друштво обустави па и уништи. На њега је тада напала обест „напредњачка,“ оличена у тадашњем министру просвете Кујунџићу. Узроци томе нападу познати су. Ну Друштво је прошло кроз то искушење. Друштво је остало и даље светла образа а његов гонилац посрамљен. Ну сада се поново покушава атак на Друштво. Пре га је хтео Хабердар да уништи, а садашњи ректор В. Школе Светомир Николајевић, познати политички камелеон, хоће да га избаци на улицу. Толико је година Српско Учено Друштво становало у згради В. Школе, и за све то време мењало се много ректора, али ни једном није падало на памет, да тера Друштво из зграде В. Школе. Ако је сад „тескоба“, морала је бити и пре, али су људи сматрали Српско Учено Друштво за таку установу, којој је најприличније место на В. Школи. Сам експресни начин, којим се г. Николајевић послужио овом приликом сведочи, да не лежи узрок истеривању Друштва са В. Школе, „тескоби“ него у расположењу његовом према Друштву. Г. Николајевић је противник Српскоме Ученоме Друштву, а велики поборник Академије. Он има и узрока за то. У Ученом Друштву не може да се лети без крила, а у Академију уносе и „Књижевни Листићи,“ који својом садржином стоје испод дисертације каквог доброг ђака.“

Кикиндска добротвора женска задруга. Благајница женске задруге, поднела је рачун изравнања, који је прегледан и у најбољем реду нађен. По томе задруга ова у материјалном погледу овако стоји: Приход: У готовини примила 18 ф. 20 н. Из штедионе извађено 773 ф. 31 н. Чланарина 256 ф. 80 н. Добровољни прилози 767 ф. 90 н. Ванредни приход 743 ф. 53 н. Прилог потпомаж. чланова 12 ф. Оснивачка уплата 1 ф. Накнадно утекло од чланарине из 1887. 17 ф. 60 н. Камата на уложен новац 291 ф. 46 н. Свега 2881 фор. 80 н. Расход: Припомоћ сиротињи 328 ф. 60 н. Уложено у штедиону 1158 ф. 19 н. Непредвиђени трошкови 551 фор. 95 нов. Издржавање питомаца 130 фор. Одевање сиромашне деце 624 фор. 34 нов. Друштвене потребе 20 ф. 97 н. Послуга 33 ф. Готовост благајне 34 ф. 75 н. Свега 2881 ф. 80 н. Осим готовости у благајни, налази се у штедионици уложено под бр. 435. 58 фор. 75 нов.; под бр. 487. 5040 фор. 21 н.; под бр. 555. 509 ф. 23 н. Свега 5608 фор. 19 нов.

Шта једе Беч? 1887. год. појело се у Бечу 42,509.384 килограма говеђине. Осим крава и волова заклано је у Бечу те године, још и: 59.868 телади, 19.704 свиња, 9996 овнова и оваца, 5750 јагњаца, а само 125 прасади. — Много се троши у Бечу и коњска меса. Касапи су 1886. г. заклали 5833, а 1887. год. 6261 коња.

Верешчагин у Америци. Славни руски сликар Василије Верешчагин приредио је у Њујорку изложбу својих прелепих слика. Американци не могу доста да нахвале рад руског сликара. Но не само то, већ су Американци почели да обожавају Русе и Русију. Сад је у Америци све „у моди“ што је руско. О Русима и Словенима пише се тамо сад врло много, преваћају се руски романи, представљају руске драме. У опште Американци постају Русофили и Словенофили.

Србин у Америци. Америчке новине „American Droer“ јављају, да се у Америци јако обогатио један шеширџијски радник Србин. Сад има многе фабрике.

Нови Сад 21. јануара.

Г. Андрија Матић, гим. професор, издао је последњем броју „Нашег Доба“ једну изјаву, у којој вели, да се у име пок. др. Јосифа Панчића свечано ограђује против наших речи, којима смо пропратили његов говор, држан у спомен др. Јосифу Панчићу о св. Сави на свечаној седници „Матице Српске.“ Даље вели у истој изјави, да ће он тај свој говор штампати у „Јавору“, па ће се видети, је-ли баш све онако, као што смо ми казали. На послетку каже, да кад би „Застава“ штампала тај његов говор, она би се морала постидети својих речи.

Пре свега — dunkel ist des Rede Sinn. Ми не разумемо, за што се то г. професор „у име пок. др. Јосифа Панчића“ свечано ограђује против наше белешке? Та ми нисмо Панчића напали? На против, ми смо Панчића бранили, и то бранили од вас г. професоре! Узмите само још један пут у руке нашу белешку г. професоре, па ћете се уверити, да се ми онде жалимо, што успомена пок. Панчића није достојнијим, свечанијим говором прослављена, но што је ваш. И ви сад долазите, па се „у име пок. Панчића“ свечано ограђујете против тога. Да сте живи здрави! Ви би ваљда хтели, да се успомена пок. Панчића прославила (?) још горим говором, него што је ваш? Сем тога, ви излазите још са једном грозном претњом у вашој изјави, пише, да ћете тај ваш говор дати — штампати. Међу тим, од св. Саве до идућег броја „Јавора“ проћи ће и нешто мало времена, а знате како кажу, временом се много што-шта мења.... (па ма ту промену изазвала и цензура редакције). И кад сте већ онако скрнавили Панчића, он је сирома бар мртав, па не зна ништа о вашем „чинодејствију“, а и осим тога, његов је реноме у нашем народу толико чврст, да га ви г. професоре једним вашим свечаним говором не можете ни оборити ни подићи. Ама шта вам је скривила српска читалачка публика, да јој претите — штампањем вашег говора? Што пак велите, да би се „Застава“, кад би ваш говор штампала, морала постидети.... Но — ту имате право!

Трговина.

= **Нови Сад**, 21. јануара. (2. фебруара.) Несретни случај смрти престолонаследникове је на берзама у Бечу и у Будимпешти учинио јак утисак тако, да је од два дана у сваком погледу застао сваки промет и, са ефектима, папирима од вредности и са радњом са раном. Обе су берзе од два дана овамо обуставиле свој редован посао. Остављајући на страну спекулацију берзанску са ефектима споменућемо да је радња са раном и то са сваке врсте зрном у оном досадањем застоју нити се посао бар у колико унапредио. Са иноземских житарских пијаца нема извештаја да нам донесе што боље вести — на све стране је још једнако застој у радњи. На нашу пијацу се мало довози сваке врсте зрна. У исто доба нису ни спекулација ни наши млинови што вољнији купци. Цене се рани у нас одржавају досадање. Шеница 6 ф. 80 до 90 н. Наполица 5 ф. 70—80 н. Јечам 4 ф. 60 н. Зоб 4 ф. 70—80 н. Кукуруз 3 ф. 80—90 н. Све од 100 кгр.

На свима осталим пијацама нашим је врло мало обрта са свима производима нашим.

*

У **Будимпешти**, 20. јануара. (1. фебруара.) Житарска радња. И ако је незнатан промет на берзи, данас по подне се учврстила тенденција у терминској радњи. Вест о смрти престолонаследника је допринела и онако слабом послу те скоро сваки промет од два дана овамо застао. Погађана је шеница за пролеће по 7 ф. 20—32 н. шеница за мај-јуни 7 ф. 43—45 н. за јесен шеница 7 ф. 45—49 н. Кукуруз за мај-јуни 5 ф. 5 н. до 5 ф. 6 н. У вече закључено: Шеница за јесен 7 ф. 46—48 н. за пролеће шеница 7 ф. 30—31 н. за мај-јуни шеница 7 ф. 45—47 н. Кукуруз са мај-јуни 5 ф. 5 н. до 5 ф. 6 н. Зоб за пролеће 5 ф. 29—30 н.

*

У **Будимпешти** 19. (31.) јануара. На недељном марвеном вашару је било 2225 ком. рогате марве за кланицу. Цена је са 1 ф. по м. ц. јефтинија него прошле недеље. Плаћани угарски волови творнички угојени 21—24 ф. ванредно до 25 ф. шталски тежи 19—21 ф. лакши 16—19 ф. краве 16 до 19 ф. Све од 100 кгр. живи на меру.

*

У **Штајнбруху** 19. (31.) јануара. Радња са угојеним свињама је застала. Купци се уздржавају од куповања. На окупу је 107.451 ком. угојених свиња разне врсте. Цена је ова: Угарски тешки матори 50—51 н. млади тешки 51½—52½ н. средњи 50½ до 51½ н. лаки 49½—51 н. Сеоски тешки 49½ до 51 н. средњи 48—49 н. лаки 47—48 н. Српски тешки 48—49 н. средњи 47—48 н. лаки 46—47 н. Све од 1 кгр.

Најновије вести.

— Многи будимпештански листови неће да верују, да се престолонаследник Рудолф убио. Тако „Буд. Тагблат“ вели: „Ми не можемо веровати у самоубијство, јер осећамо, да је катастрофа скопчана с неким догађајем, који се таји, али који ће изићи на јавност.“ — Једна бечка вест тврди, да је престолонаследник погинуо у двобоју. Противник му беше једна личност из једног владајућег дома. Та вест тврди, да престолонаследник није одмах погинуо, него се неколико сати мучио. Трећа вест тврди, да се у Мајерингу, тако што необично морало десити, да је под упливом тог догађаја престолонаследник одмах зграбио за револвер. У извештају лекарском наглашено је, да су у мозгу престолонаследниковом нађене неправилности и да је морао услед тог патити од нервозности. Шта је од тог истина, још се не зна. Погреб ће бити у уторак по подне.

— Из Београда јављају, да ће ново министарство у Србији бити овако састављено: ђенерал Сава Грујић министар-председник и рата, Др. Вујић финанција, П. Велимировић грађевина, Гершић правде, Мика Ђорђевић спољашњих послова. За министре унутрашњих послова и привреде још нису одређени кандидати.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

(Стигли 21. јануара у вече)

Брисел. Белгијски краљ и краљица са престолонаследником кренули су се синоћ у 7 сати у вече за Беч.

Лондон. У двору је наређена дворска жалост кроз две недеље за престолонаследником Рудолфом.

Петроград. Пуковнија, која носи име престолонаследника Рудолфа, жалиће две недеље за њим.

Париз. Влада је поднела законски предлог, по коме неће више бити делимични избора посланика све док се комора не закључи.

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА
ВАЖИ ОД 1. ЈУНА 1888. П. Н.

Из Будимпеште за Београд:

Километара	СТАНИЦЕ.		Муњевити влак (Orient-Express)	Мешовити влак I. II. III.	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	**Будимпешта**	полази	**5.35**	**9.15**	2.40	8.00	—
175	**Субатица**	„	8.54	1.46	**6.24**	6.10	**11.35**
	Шандор	„		1.57	—	—	—
	Верушић	„		2.15	—	—	—
193	Чантавир	„		2.29	—	6.37	**12.36**
	Зобнатица	„		2.40	—	—	—
207	Топола	„		3.05	**6.58**	7.02	**1.22**
	К. Хеђеш	„		3.32	—	—	—
223	Х. Фекетехеђ	„		3.42	**7.17**	7.26	**2.10**
234	Врбас-Кула	„		4.11	**7.31**	7.49	**2.52**
248	Стари Кер	„		4.39	**7.46**	8.11	**3.32**
	К. Алпар	„		4.51	—	—	—
260	Кисач	„		5.06	—	8.29	**4.41**
276	**Нови Сад**	„	10.49	5.55	**8.23**	9.03	**5.24**
279	Петроварадин гр.	„		**6.05**	—	9.10	—
281	Петроварадин	„		**6.16**	**8.32**	9.19	—
286	Карловци	„		**6.32**	**8.41**	9.30	—
296	Чортановци	„		**6.58**	—	9.50	—
300	Бешка	„		**7.11**	—	9.57	—
310	Инђија	„		**7.40**	**9.14**	10.17	—
318	Стара Пазуа	„		**7.58**	**9.23**	10.30	—
326	Нова Пазуа	„		**8.16**	—	10.43	—
332	Батајница	„		**8.32**	—	10.54	—
347	**Земун**	„	12.18	**9.04**	**9.55**	11.15	—
359	**Београд**	„	12.32	—	**10.10**	11.35	—

Из Београда за Будимпешту:

Километара	СТАНИЦЕ.		Муњевити влак (Orient-Express)	Брзи влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	**Београд**	полази	**2.30**	**5.35**	—	5.16	—
12	**Земун**	„	**2.44**	6.00	6.30	5.48	—
27	Батајница	„		—	7.03	**6.10**	—
34	Нова Пазуа	„		—	7.19	**6.21**	—
41	Стара Пазуа	„		6.32	7.37	**6.34**	—
49	Инђија	„		6.44	8.04	**6.53**	—
60	Бешка	„		—	8.29	**7.12**	—
64	Чортановци	„		—	8.40	**7.20**	—
73	Карловци	„		7.14	9.05	**7.40**	—
78	Петроварадин	„		7.22	9.21	**7.51**	—
81	Петроварадин гр.	„		—	9.29	**7.58**	—
83	**Нови Сад**	„	**4.16**	7.39	9.54	**8.17**	**10.56**
100	Кисач	„		—	10.30	**8.40**	**11.49**
	К. Алпар	„		—	10.44	—	—
112	Стари Кер	„		8.10	10.57	**8.58**	**12.26**
125	Врбас-Кула	„		8.25	11.30	**9.21**	**1.20**
136	Х. Фекетехеђ	„		8.39	11.55	**9.39**	**2.09**
	К. Хеђеш	„		—	12.02	—	—
152	Топола	„		8.57	12.36	**10.06**	**3.05**
	Зобнатица	„		—	12.52	—	—
166	Чантавир	„		9.14	1.04	**10.27**	**3.43**
	Верушић	„		—	1.15	—	—
	Шандор	„		—	1.33	—	—
185	**Субатица**	стиже	6.01	9.34	1.45	**10.52**	**4.35**
	Субатица	полази	6.03	9.46	—	**2.25**	**11.22**
359	**Будимпешта**	стиже	9.35	1.25	6.50	**7.30**	9.45

НАПОМЕНА. Црним словима штампани сати и минути значе ноћно доба и то од **6** сати у вече до **5** сати **59** минута ујутру.

ОГЛАСИ.

Verfälschte schwarze Seide. Man verbrenne ein Müsterchen des Stoffes, von dem man kaufen will, und die etwaige Verfälschung tritt sofort zu Tage: Echte, rein gefärbte Seide kräuselt sofort zusammen, verlöscht bald und hinterläßt wenig Asche von ganz hellbräunlicher Farbe. — Verfälschte Seide (die leicht speckig wird und bricht) brennt langsam fort, namentlich glimmen die „Schußfäden“ weiter (wenn sehr mit Farbstoff erschwert), und hinterläßt eine dunkelbraune Asche, die sich im Gegensatz zur echten Seide nich kräuselt, sondern krümmt. Zerdrückt man die Asche der echten Seide, so zerstäubt sie, die der verfälschten nich. Das Seidenfabrik Depot von **G. Henneberg** (k. k. Hoflief.), **Zürich**, versendet gern Muster von seinen echten Seidenstoffen an Jedermann, und liefert einzelne Roben und ganze Stücke porto- und zollfrei in's Haus.

СТЕЧАЈ.

„Румска Касина“ потребује једнога гостионичара, који може ово место 1. априла т. г. п. н. а по околностима и пре, наступити.

Рок за пријављивање траје до 1. марта т. г. п. н

Ближа условља могу се сазнати код управе друштвене.

Из седнице управљајућег одбора „Румске Касине“ одбржаване у Руми, 12. јануара 1889.

1—3 Управа

ФРАЊЕ-ЈОСИЦА
БУНАР ГОРКЕ ВОДЕ.

„Најбоље чистило за рониље.“

Проф. др. Лобмајер у Загребу.

Др. Владан Ђорђевић, шеф санитета краљевине Србије, препоручује исту и као у колико сигурно у толико благодејствујуће сретство у таким болестима, у којима је нужна употреба благо растварајуће и чистеће минералне воде — 22. августа 1880.

Треба увек изрично тражити: **Фрање Јосипа горке бунар-воде.** Продаје се свуда.

2—10 Управа у Будимпешти.

СТЕЧАЈ.

Оставком г. Александра Плештића упражњено је учитељско место I. и II. разреда срп. основне школе у Кули.

Учитељска је плата 400 фор., у име ста 95 фор., за 4 хвата тврдих дрва 28 фор. Политична општина дужна је дрва о свом трошку из шуме донети; на повторну школу 20 фор., 5 јутара по 1200□° ораће земље, на које учитељ државну порезу плаћа.

Учитељеве дужности су школ. уредбом прописане, а обвезан је и у цркви појати.

Компетенти, који су по школ. уредби оспособљени за ово место и уз то су из мађарског језика испитани, нека своје добро снабдевене молбенице до 19. фебруара (3. марта) о. г. мест. школ. одбору пошљу.

Жеља је — коме би можно било — и лично, да се представи.

Из седнице мест. школ. одбора у Кули, 15. (27.) јануара 1889. год.

1—3 Местни школски одбор.

СТАН

у кући г. Стевана Јефтића на житној пијаци (где станује др. Илија Огњановић) издаје се од 1. маја 1889. под кирију.

1—8

Др. АЛЕКСАНДАР РОКНИЋ

отворио је

АДВОКАТСКУ КАНЦЕЛАРИЈУ

У МИТРОВИЦИ

(ТРУМИЋЕВА КУЋА.)

2—5

ÜBERALL VORRÄTHIG. 17 MEDAILLEN

FEINSTE QUALITÄT · MÄSSIGE PREISE

CHOCOLAT SUCHARD NEUCHATEL (SCHWEIZ). CACAO

LEICHTLÖSLICHER CACAO

Augsburg · 1 Kº = 200 TASSEN · Nahrhaft

14—

40-годишње признање!

Болести у устима и зубне болести

као клађење зуба, зубобољу, запаљења, отоке, да не тече крв из меса око зуба, непријатан задах из уста, стварање камена око зуба најсигурније чува и лечи, кад се дневно употребљује у целом свету чувена права ц. к. дв. зубног лекара

Др. ПОПА АНАТЕРИНСКА ВОДИЦА ЗА УСТА у знатно позељним боцама по 50 н., 1 ф., 1 40.

поштоваку другу водицу зубну надмашује, као средство за чување од свију болести у устима и зубних болести као опробана водица за испирање при хроничним вратобољама и као нужно средство за испирање при употреби минералних вода, а која водица, кад се заједно употребљује са **зубним прашком или зубном пастом др. Попа** одржава увек чисте и лепе зубе.

Зубна пломба др. Попа најбоље је средство, да испуњавамо сами себи зубе.

Биљни сапун др. Попа против свакојаких мрасуљица а уједно изврстан и за купање.

Др. ПОПА

из семена од сунцокрета зејтин-сапун.

Savon impér. de Venus.

Savon cristallin de Glycérine.

Savon transparent de Glycérine.

који садрже у себи 40% глицерина.

Сада су најомиљенији сапуни за умивање и за чување здравља ради одржања нежног и свежег лица као и белих као снег руку.

Цена: **Анатеринска водица за уста** 50 нов., ф. 1.— фор. 1.40; **Анатеринска зубна паста** у довама фор. 1.22; **Мирисава зубна паста** по 35 нов.; **Зубни прашак** у кутицама 68 нов.; **Зубна пломба** у кутијама фор. 1.—; **Биљни сапун** 30 нов.

Нарочито се опомиње сваки, да се чува од куповања лажне анатеринске водице за уста, која се по анализи највише састоји из препарата равних киселина, те која због тога зубе пре времена исквари.

Dr. J. G. POPP, Wien, I. Bognergasse 2.

Може се добити у **Н. Саду**: у апотеци Гровингеровој и Г. Плавшића, код Љ. Стефановића, Д. Коде, Е. Слезака и П. Јовановића. У **Паланци**: код К. Харликовића апот. У **Футогу**: у апот. С. Цвика. У **Петровцу**: у апот. Е. Адањи. У **Бачу**: Ј. Доминић апот. У **Петроварадину**: у апот. наследника Деодатових. У **Карловци**: у апот. Л. Страсера посл. У **Руми**: у апот. И. Хондела и А. Козјака. У **Илоку**: у апот. Ф. Ласлоа. У **Митровици**: у апот. Петровића, Цајсбергера, К. А. Суботића. У **Иригу**: у апот. Ц. Веселија. У **Зуновару**: Ф. Кирхбаума, А. Крајчовића апот., Васе Лукића трг. У **Брестовцу**: К. Корањи. У **Ердевику**: Ј. Здарил апот. У **Шиду**: А. Козјака апот. У **Жупањи**: А. Тамач апот. као и у свима апотекама, дрогеријама и парфимерија-ма. Треба нарочито искати производе **др. Попа** и никако не примати друге.

2—49

Власник и издавалац Милица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.